

Artūro Akelaičio daktaro disertacijos „Vyresniojo mokyklinio amžiaus mokinių socialinių emocinių gebėjimų ugdymas per kūno kultūros pamokas“ (socialiniai mokslai, edukologija 07S) recenzija

Vytautas Gudonis¹, Irena Kaffemanienė²

¹ Šiaulių universitetas, Ugdymo mokslų ir socialinės gerovės fakultetas, Specialiosios pedagogikos katedra,
P. Višinskio g. 25, 76351 Šiauliai, vytautas.gudonis@su.lt

² Šiaulių universitetas, Ugdymo mokslų ir socialinės gerovės fakultetas, Specialiosios pedagogikos katedra,
P. Višinskio g. 25, 76351 Šiauliai, irena.kaffemaniene@su.lt

Tyrimai rodo, kad mokiniai, stokojantys socialinių ir emocinių gebėjimų, dažniau pasižymi asocialiu elgesiu, dažniau smurtauja ir dalyvauja nusikalstamoje veikloje, daugiau rizikuoja patirti mokymosi sunkumus, palikti mokyklą neįgijus profesinių gebėjimų ar iš viso jos nebaigus, dėl to vėliau sumažėja galimybė konkuruoti darbo rinkoje. Šiame kontekste Artūro Akelaičio pasirinkta daktaro disertacijos tema aktuali tiek teoriniu, tiek praktiniu požiūriu, taip pat yra reikšminga socialiniu požiūriu.

Disertacija klasikinės struktūros. Ją sudaro santrumpų ir esminių sąvokų aiškinimas, įvadas, keturios dalys, išvados praktinės rekomendacijos, literatūros sąrašas ir priedai. Siekdamas darbo tikslo – „atskleisti vyresniojo mokyklinio amžiaus mokinių socialinių emocinių gebėjimų ugdymo ypatumus per kūno kultūros pamokas“ A. Akelaitis – šios disertacijos autorius – formuluoja adekvačius tyrimo tikslui uždavinius. Darbas pakankamai iliustruotas – pateiktos 26 lentelės, 14 paveikslų ir 6 priedai, kuriuose autorius pateikė vyresniojo mokyklinio amžiaus mokinių socialinių emocinių gebėjimų ugdymo per kūno kultūros pamokas tyrimą iliustruojančią medžiagą. Disertantas tinkamai pagrindė šios temos nepakankamą ištirtumą.

Disertacijos gynimo tarybos pirmininkas prof. A. Skarbalius, akcentuodamas šio disertacinio tyrimo aktualumą ir reikšmingumą, pažymėjo, kad kūno kultūra ir sportas yra socialinis reiškinys, kur sportiniai, asmenybės ugdymo klausimai persipina su so-

cialinėmis visuomenės gyvenimo sritimis. Sportinė veikla, kurioje vienu metu lavinami ne tik judėjimo gebėjimai, bet ir protiniai bei valios savybės, yra edukacinis vyksmas, padedantis ugdyti asmenybę nuo pat jaunumės. Asmenybės ugdymo pamatiniu principu laikytina fizinio, intelektualio, dvasinio ugdymo vienovė. Edukologija leidžia ieškoti naujų asmenybės rengimo pedagoginėmis priemonėmis technologijų, akcentuojant asmenybės fizinį ugdymą kaip visuminį holistinio požiūrio vyksmą. Nors įvairaus amžiaus mokinių asmenybės ugdymo problemos moksliškai tyrinėtos gana plačiai, tačiau neiširta, kaip per kūno kultūros pamokas įmanoma ugdyti vyresniojo mokyklinio amžiaus mokinių socialinius emocinius gebėjimus. Būtent tai ir yra A. Akelaičio edukologinio disertacinio darbo esmė.

Analitinėje dalyje remdamasis 246 užsienio ir lietuvių autorių darbų analize disertantas nuodugniai supažindina skaitytoją su tyrimų įvairove, suvaldo gausų informacijos srautą, akcentuodamas esminius dalykus, tiesiogiai susijusius su tyrimo problematika. Autorius tinkamai atskleidė praktikoje ir moksliniuose tyrimuose vartojamą socialinių gebėjimų ugdymo sampratą tiek pažinimo gebėjimų, tiek pozityvaus elgesio lygmenyse. Tinkamai išanalizuota emocinių gebėjimų raida paauglystėje bei atskleista šio fenomeno struktūra.

Pasirinkta adekvati tyrimo metodika. Autorius vyresniojo mokyklinio amžiaus mokinių socialinių emocinių gebėjimų ugdymo koncepciją racionaliai grindžia pozityviosios jaunimo raidos paradigma, socialine kognityviaja, socialinio konstruktyvizmo bei emocinės inteligencijos teorijomis. Tyrimo priemonė ir jos sudarymo principai darbe nuodugniai aprašyti. Pateikta išsami tyrimo dalyvių charakteristika, nuosekliai aprašyta tyrimo eiga ir tyrimo sąlygos. Tyrimą sustiprina metodų įvairovė. Autorius racionaliai tyrime pritaikė gebėjimo remtis savo pozityvia emocine patirtimi, gebėjimo įvertinti emocijas, gebėjimo suprasti ir analizuoti emocijas, savikontrolės, gebėjimo išreikšti emocijas, savimonės ir savireguliacijos, savitvarkos, pasitikėjimo savimi, empatijos, socialinės adaptacijos, pasitikėjimo kitais, bendravimo gebėjimų, bendradarbiavimo ir atkaklumo, problemų sprendimo, socialinės savimonės, socialinės savikontrolės skalėmis.

Tyrimo rezultatams aptarti skirti 52 puslapiai, kuriuose išsamiai pristatyti tyrimo duomenys, susiję su empirinių uždavinių sprendimu. Darbo autorius tinkamai pristatė konstatuojamojo ir ugdomojo eksperimento rezultatus. Tyrimo rezultatai pateikiami struktūruotai ir aiškiai. Gauti tyrimo rezultatai pakankamai interpretuojami kitose šalyse atliktų analogiškų tyrimų bei naujausių teorinių darbų kontekste. Disertacijos gynimo tarybos narė prof. B. Janiūnaitė pažymėjo, kad disertantui pavyko sukurti racionalų kompleksinį socialinių emocinių gebėjimų ugdymo per kūno kultūros pamokas modelį. Rezultato buvo siekiama nuosekliai analizuojant socialinių emocinių gebėjimų sampratą bei klasifikaciją, ugdymą modeliuojant per šių gebėjimų ugdymą vyresniųjų klasių mokinių aspektu. Modelyje akcentuojami gebėjimai, mokymo metodai bei ugdymo etapai, apimantys supažindinimą, demonstravimą, praktikavimą, grįžtamąjį ryšį, įtvirtinimą. Disertacijos gynimo tarybos narys prof. A. Vilkas pozityviai įvertino tai,

kad tyrimo metu eksperimentu nustatytas ir pagrįstas vyresniojo mokyklinio amžiaus mokinių socialinių emocinių gebėjimų per kūno kultūros pamokas ugdymo programos poveikis vyresniojo mokyklinio amžiaus mokinių socialinių emocinių gebėjimų ugdymui per kūno kultūros pamokas.

Tinkamai parinkus ir kūrybiškai pritaikius tyrimo metodus darbo autoriui sėkmingai pavyko: apibrėžti vyresniojo mokyklinio amžiaus mokinių socialinių emocinių gebėjimų teorines prielaidas ir teoriškai pagrįsti socialinių emocinių gebėjimų konstrukto struktūrą, teoriškai pagrįsti vyresniojo mokyklinio amžiaus mokinių kompleksinę socialinių emocinių gebėjimų ugdymo modelį per kūno kultūros pamokas ir pagal jį parengti socialinių emocinių gebėjimų ugdymo programą per kūno kultūros pamokas, nustatyti vyresniojo mokyklinio amžiaus mokinių socialinių emocinių gebėjimų ypatumus per kūno kultūros pamokas, įvertinti vyresniojo mokyklinio amžiaus mokinių socialinių emocinių gebėjimų ugdymo programos veiksmingumą per kūno kultūros pamokas. Empiriniame tyrime surinkta daug faktinės medžiagos, teikiančios naujų žinių ne tik edukologijos, bet ir psichologijos mokslui, tai rodo šio darbo tarpdalykinę reikšmę.

Disertaciniame tyrime atlikta analizė ir gautos tyrimo išvados iš esmės atsako į visus gynimui iškeltus uždavinius. Išvados išplaukia iš keliamų uždavinių bei tyrimo rezultatų. Reikia pasidžiaugti, kad disertacijos autorius turėdamas tokią įvairią socialiai reikšmingą „iš pirmų lūpų“ informaciją parengė trumpas rekomendacijas, skirtas Aukštojo mokslo institucijoms, įgyvendinančioms kūno kultūros mokytojų ir trenerių rengimo programas, bei kūno kultūros mokytojams ir sporto treneriams. Pateiktos rekomendacijos sustiprina atlikto tyrimo praktinį reikšmingumą. Disertacijos gynimo tarybos narė Latvijos sporto akademijos doc. Z. Vazne ypač aukštai įvertino šio disertacinio tyrimo praktinį reikšmingumą ir darbo autoriaus sukurto vyresniojo mokyklinio amžiaus mokinių kompleksinio socialinių emocinių gebėjimų ugdymo modelio per kūno kultūros pamokas nesudėtingą pritaikomumą kitose šalyse.

Tyrimo rezultatų sklaida pakankama. Pateiktų publikacijų analizė rodo, jog spaudoje paskelbtuose darbuose atsispindi pagrindinės disertacinio tyrimo idėjos, teiginiai, esminiai rezultatai bei išvados. Disertacijos santrauka atitinka disertaciją.

Išskirtiniai Artūro Akelaičio daktaro disertacijos bruožai:

1. Plati gautų tyrimo rezultatų ir išvadų sklaida. Autorius Lietuvoje ir užsienyje yra publikavęs dvylika straipsnių, skaitęs pranešimus devyniose įvairaus lygio konferencijose.
2. Tyrimo tarpdiscipliniškumas – autorius į nagrinėjamą fenomeną žvelgia ne tik per edukologijos, bet ir per psichologijos mokslo prizmę.

Baigiamoji išvada

Artūro Akelaičio daktaro disertacija „Vyresniojo mokyklinio amžiaus mokinių socialinių emocinių gebėjimų ugdymas per kūno kultūros pamokas“ yra aktualus, sa-

varankiškas, originalus, turintis pakankamai mokslinio naujumo elementų bei teorinę ir praktinę išliekamąją vertę, išbaigtas mokslo kūrinys, atitinkantis Lietuvos mokslo tarybos tokiems darbams keliamus reikalavimus, o pats autorius nusipelnė mokslų daktaro laipsnio (socialiniai mokslai, edukologija 07S). Ši disertacija sėkmingai buvo apginta Lietuvos sporto universitete.

The Review of Artūras Akelaitis Doctoral Thesis “Social Emotional Skills Education of Senior High School Age Students in Physical Education Lessons” (Social Sciences, Education Science 07 S)

Vytautas Gudonis¹, Irena Kaffemaniene²

¹ Šiauliai University, Faculty of Education Science and Social Welfare, Department of Special Education, 25 P. Višinskio St., LT-76351 Šiauliai, Lithuania, gudonis@su.lt

² Šiauliai University, Faculty of Education Sciences and Social Welfare, Department of Special Education, 25 P. Višinskio St., LT-76351 Šiauliai, irena.kaffemaniene@su.lt

Summary

The review of Artūras Akelaitis doctoral thesis reveals the object and the aim of the research, short description of each part of the doctoral thesis, and the main conclusions of the implemented research.

The dissertation has a traditional structure and consists of a summary and an interpretation of key terms, an introduction, four parts, conclusions, practical recommendations, references and annexes. The author focuses on the concept of developing social emotional competence based on the positive paradigm of youth development, social cognitive, social constructivism and emotional intelligence theories. The author of the research grounded the model of social emotional skills through physical education lessons.

Keywords: *social emotional skills, physical education.*
